

YANGILANAYOTGAN O‘ZBEKISTONDA TEXNOSFERANI YOSHLARGA YANGICHA FALSAFIY TUSHUNTIRISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI

Amonov Rustam Samejonovich

O‘zbekiston – Finlandiya pedagogika instituti,
Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada, yangilanayotgan O‘zbekistonda texnosferani yangicha talqin etish hamda uni yosh avlodga tog‘ri tushuntirish. Shuningdek, yoshlarda texnofobiya tushunchasini nima ekanligini o‘rgatish, hamda ularda texnosferaning ochilmagan qirralarini falsafiy tahlil qilish orqali tushuntirish.

Kalit so‘zlar: texnosfera, texnofobiya, Yangi texnikaviy makon, texnitsizm, vizual, konstruktiv, aqlli soha, integratsiyalashuv, differensialashuv, texnokratik.

Annotation

In this article, a new interpretation of the technosphere in the modernizing Uzbekistan and its correct explanation to the younger generation. Also, to share the concept of technophobia among young people and to explain to them the undiscovered aspects of the technosphere through a philosophical analysis.

Key words: technosphere, technophobia, New technical space, Technicism, visual, constructive, intelligent sphere, integration, differentiation, technocratic.

Yangilanayotgan O‘zbekiston sharoitida “Texnitsizm” masalasini yoritish orqali texnosferani yangicha tushunish postulalaridan biri deb qarash uni yangi mazmun bilan to‘lg‘azadi.

Texnitsizm va texnofobiya - bu texnosferada texnologiya va texnik rivojlanishning qarama-qarshi xususiyatlarini mutlaqlashtiradigan texnologiyaga nisbatan munosabatning ekstremal shakllaridir. Texnofobiya - bu ilg‘or texnologiyalar yoki murakkab elektron qurilmalardan qo‘rqishni anglatuvchi falsafiy kategoriya hisoblanadi. Umuman olganda texnofobiya texnologik taraqqiyotdan qo‘rqish demakdir. Sanoat inqiloblari davrida birinchi marta keng tarqalgan texnofobiya dunyoning turli jamoalarida kuzatiladi. Bu ba’zi bir guruh odamlarni o‘z mafkurasini saqlab qolish uchun ba’zi zamonaviy texnologik ishlanmalarga nisbatan o‘z pozitsiyalarini o‘rnatishga harakat qiladilar va boshqalarni ham shunday qilishga chorlaydilar. Ba’zi hollarda yangi texnologiyalar odamlarning odatiy e’tiqodlari yoki shaxsiy qadriyatlariga zid kelib qolganda ham shunday xatti-harakatlarni sodir etishga urinadilar.

O‘zbekistonda “Yangi texnikaviy makon –texnosferani” yaratish masalasida faqat “Texnitsizm — texnofobiya” doirasida emas, balkim ulardan tashqariga chiqadigan zamonaviy texnikaga ham yangi munosabatni shakllantirish, va shu asosda sivilizatsion rivojlanishining boshqa, ya’ni texnogen bo‘lmagan turiga o‘tish, odamlar ongida “O‘zbekona milliy texnikaviy dunyoqarashni” shakllantirish tomon yo‘naltirishni ham taqozo etadi.

Texnitsizmni yangicha tushunish masalasi texnosferoadagi dizayn masalasini hal qilishda metodologik asossini bajaradi. Bu esa o‘z navbatida texnika nafaqat

texnologiya yoki materiallarning yangiliklari mavjudligini, balki ularning vaqt va shakl bilan murosaga kelishini ham nazarda tutadi. Boshqa tomondan qaraganda, ma'lum bir narsani vujudga keltirishda analitik faoliyatning bir qancha bosqichlarini bosib o'tadi, buning natijasida ustuvorlik obyektni ma'lum bir vaqtda zarur va tegishli idrok etish doirasiga mos keladigan asosiy atributlarni aniqlaydi.

Hozirgi vaqtda yuqori texnologiyalar o'z mahorati bilan ajralib turadi, chunki u o'zining barcha asosiy vizual, konstruktiv va nazariy tamoyillarini o'zida mujassam etgan. Bu ilm-fan, texnologiya, "aqlli soha" materiallari, tuzilmalari va ishlanmalaridan foydalanish sohasidagi innovatsion loyihalarni aks ettiruvchi doimiy progressiv rivojlanishdir. Texnitsizmning barcha harakatlari ilg'or ishlanmalarni ularning hayotiga qo'shish orqali iste'molchilar uchun qulaylik va vaqtinchalik dolzarflik hissini ta'minlashga qaratilganligi bilan ajralib turadi.

Yangilanayotgan O'zbekistonda texnosferani yangicha tushunishning yana bir jihatini texnosferani chuqurroq o'rganish va boyitishga qaratilgan gnoseologik omil – texnik ijod haqidagi nazariya hisoblanadi.

O'zbekistonda texnosfera haqida yangicha falsafiy qarashlarda ilgari suriladigan g'oya – bu texnosferani insoniylashtirishdan iborat bo'lmog'i kerak. Bu vazifani esa o'zbek milliy texnika falsafasi amalga oshiradi. Aslini olganda, o'zbek milliy texnika falsafasi, bu yangi fan sifatida texnosferaning madaniyat omili sifatidagi rolini aniqlab berishi bilan shug'ullanib, uning qonuniyatlarini ochib berishi kerak. Bunga sabab, qanchalik urinishlar bo'lmasin madaniyat, texnika va texnologiyalar masalasi texnik fanlar tarafidan hal qilina olmaydi, afsuski texnika o'z doirasidan chetga chiqa olmaydi. Bu masalani echish uchun texnika fanlaridan biroz chekinib, etika, huquq, san'at, siyosat kabi fanlardan foydalanib, izlanish olib borish kerak bo'ladi. Yangi shakllangan texnika to'g'risidagi fan sifatidagi texnika falsafasi, texnologiya chegarasidan biroz chekinib, u texnika sohasida umumlashtirishning muayyan bosqichi. Texnologiyaning o'zi ham bir paytlar elementar texnika bo'lgan hunarmandchilikdan chekinib chiqqani kabi. Madaniyat nazariyasi texnika falsafasi, texnikani bilish nazariyasi, etika va estetika darajasiga ko'taradi va nihoyat, u "texnik dunyoqarash" deb bir butunlikka aylanadi.

Shuning uchun, bu falsafa texnosferaga qaraganda keng ko'lamli va gumanitar tomonidan qarashni vujudga keltirishga yo'l ochib beradi.

Shu narsa aytishimiz kerakki, falsafa tarixida bilamizki, XXI asrning boshida tabiatshunoslikka oid fanlar jadal rivojlanib, uning natijasida falsafada evolutsiyaning vujudga kelgan. Vaqt o'tib texnika ham falsafani yuksaklikka ko'tarib, rivojlanish darajasini oshirdi. Inson bilimi texnika va texnologiyalarni dastlabki yurishini osonlashtirgan.

Shunday qilib endi Yangilanayotgan O'zbekistonda texnika ilgari misli ko'rilmagan tezlik bilan falsafa ilmini, boshqa fan va bilim sohalari yo'llarini ochib berish vaqti keldi.

Shuning uchun, bugun O'zbek milliy texnika falsafasining muhim vazifalaridan biri texnosfera to'g'risida gumanitar tasavvurni hosil qilish va nafaqat ziyoli muhandislar o'rtasida, balki uni ijtimoiylashtirish zarur. Bu ishni amalga oshirishni eng qulay yo'li texnika falsafasini oliy o'quv yurtlarida majburiy fan sifatida o'tilishi kerak. Texnosferani insonparvarlashtirish yo'llari biri bu fan va texnikani ta'lim orqali

berilishi va rivojlantirilishidir. Bu erda fan hayotning har tomonlamalilik teskarisi bo‘lsa, texnosfera bu hayotdir. Lekin falsafani asl hayotga yo‘naltirilgan taqdirda, hozirgi davrga singib ketgan texnosfera masalasini tadqiq qilishga to‘xtalmasdan iloji yo‘q. Bu ayni hayot haqiqatidir.

Yangilanayotgan O‘zbekistonda texnosferaga nisbatan yangicha falsafiy dunyoqarashni shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlarini haqida Sh.M.Mirziyoyev: “ilm-fanning istiqbolli va yangi yo‘nalishlarida: raqamli texnologiyalar, sun‘iy intellekt, robototexnika, biotexnologiya, mexanika, mashinasozlik, genetika, astronomiya, dasturlash, sanoat dizayni, kriminalistika sohalarida ilmiy-tadqiqot ishlarini jadallashtirish”¹³¹ orqali amalga oshirish vazifalarini yukladi.

Bulardan tashqari mamlakatimizdagi ilmiy-texnik holat va uni rivojlantirish tendensiyalari hamda so‘nggi yillarda yurtimiz ilm-fanning sifati va miqdor jihatidan rivojlanishini o‘rganish, mahalliy ilmiy salohiyatning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash tahlil qilish borasida zarur choralar ko‘riladi”¹³², -degan edi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish kerakki, mamlakatimizda shakllanib borayotgan texnosferaning intellektual asoslari, bir tomondan uning natijasi bo‘lsa, ikkinchi tomondan, keyingi rivojlanishi (integratsiyalashuvi va differensalashuvi) imkoniyati hisoblanadi. Manashu ishlarni amalga qo‘llash uchun esa hamma ijtimoiy-iqtisodiy, tabiiy-texnikaviy, moddiy-ma‘naviy va madaniy hayotning rivojlanish qonuniyatlarini ko‘rsatishda yaratilgan asos qilib olingan nazariya va amaliyotga qo‘llashni uyg‘unlashtirish orqali erishishimiz mumkin bo‘ladi. Bularsiz mamlakatimiz aholisining ongida insonparvarlikka yo‘naltirilgan texnosfera haqidagi yangi dunyoqarashni shakllantirib bo‘lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

- 1.Кобяк, О. В. Соколова Г. Н. Техницизм и антитехницизм // Экономико-социологический словарь. — Минск: "Беларуская навука", 2014. — С. 531.
- 2.Мирзиёев Ш.М.Янги Ўзбекистон стратегияси. Тўлдирилган иккинчи нашри. – Тошкент:” О‘zbekiston” нашриёти, 2022. – Б. 240.
3. Яхшиликов, Ж.Я, Н.Э. Мухаммадиев. "Миллий гоя ва мафкура."

---

¹³¹ Мирзиёев Ш.М.Янги Ўзбекистон стратегияси. Тўлдирилган иккинчи нашри. – Тошкент:” О‘zbekiston” нашриёти, 2022. – Б. 240.

¹³² Мирзиёев Ш.М.Янги Ўзбекистон стратегияси. Тўлдирилган иккинчи нашри. – Тошкент:” О‘zbekiston” нашриёти, 2022. – Б. 243.